

Revoluția de la Timișoara și Revoluția în presă Contribuții la istoria jurnalisticii în Banat

În timpul Revoluției de la Timișoara, înainte și după fuga cuplului Ceaușescu, presa locală s-a regăsit cu greu. Meritorie este publicarea Manifestului Frontului Democratic Român, în 21 decembrie 1989, dar despre o publicație încheiată nu poate fi vorba. Marcel Tolcea contribuise la apariția Manifestului, iar în 22 decembrie a revenit în tipografie cu intenția de a edita un nou ziar, pe structura tehnică a mult discreditatului ziar de partid ***Drapelul roșu***. Nu s-a putut... Până în ultima clipă, drapeliiștii au fost alături de regimul totalitar și cuplul dictatorial. În mare măsură, au făcut-o și ulterior...

Ripostă într-un oraș liber

Primele referiri la ceea ce se întâmpla la Timișoara și în localitățile apropiate (Lugoj, Deta și altele) apar în ***Drapelul roșu***, ca o ironie a sortii, chiar în ultimul număr al acestuia, joi, 21, decembrie, 1989. Sunt trei materiale, toate preluate de la București, toate condamnând starea de lucruri din Timișoara. Deci nici vorbă ca lucrătorii de la ziar să scrie ce au văzut cu ochii lor sau să pună cumva sub semnul îndoielii, cât de cât, cele venite pe linie oficială din capitală. La data apariției pe piață a ziarului, Timișoara era oraș liber, se constituise Frontul Democratic Român, armata se retrăsese în cazărmi, zeci, poate sute de mii de oameni manifestau în Piața Victoriei (Operei) și în alte locuri din oraș, iar comitete revoluționare se instalaseră în balconul Operei și la Comitetul Județean de Partid. Joi dimineața, deci, bănățenii așteptau să se ridice Bucureștiul, conștienți că acolo se poate finaliza Revoluția, prin înlăturarea dictatorului.

În aceste condiții ajunge la manifestații ziarul ***Drapelul roșu***, cu un conținut care nu se dezmințea. Pe prima pagină era plasată ca articol central *Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu*. Este vorba de faimosul discurs rostit de dictator la întoarcerea din Iran și în care sunt condamnate acțiunile revendicative de la Timișoara, participanții fiind numiți „huligani”. Tot aici este publicat și decretul privind instituirea stării de necesitate pe teritoriul județului Timiș. Și pentru că nu era destul, în pagina a treia este prezentat un material al mașinii de propagandă, intitulat *Ripostă fermă oricăror încercări de a atenta la valorile socialismului, la integritatea, independența și suveranitatea României*. În text se specifică faptul că oamenii muncii din marile uzine și întreprinderi din București s-ar fi adunat în ședințe și ar fi condamnat cele întâmplate la Timișoara și că ar fi susținut poziția lui Nicolae Ceaușescu! Era o minciună, desigur...În acest mod lipsit de glorie și-a încheiat existența ***Drapelul roșu***, organ al Comitetului Județean Timiș al P.C.R. și al Consiliului Popular Județean.

Cum și-au păstrat comuniștii ziarul

În context, încercările de a reforma presa din temelii nu au de ce să surprindă. Astfel de încercări au apărut chiar din 22 decembrie 1989. Sunt și acestea argumente care vin în sprijinul atitudinii radicale a grupului de tineri intelectuali din Timișoara de a aduce fostul ziar de partid ***Drapelul roșu*** pe făgașul normal al realității și al dezideratelor de democratizare. Semnificative sunt în acest sens câteva pasaje scrise Gheorghe Secheșan (și el unul dintre liderii și canalizatorii curentului de opinie - și acțiune! – pentru o nouă ordine gazetărească), în volumul său ***17 după 16***, volum apărut la Timișoara în 2006. Suntem cu relatarea în ziua de 22 decembrie 1989:

„După masă mă caută Dani (Dinu? n. m., L.-V. S.) Barbu:

–Trebuie să mergem la Tipografie. Se face un ziar. Mă duc să-i chem și pe ceilalți.

Nu mai îmi spune cine sunt ceilalți. De fapt, nici nu mai contează. Mă îmbrac în grabă și fug. Literalmente. (...) Stau pe un coridor paralel cu intrarea propriu-zisă în tipografie, mi se oferă

scaun și masă și, ca să nu stau degeaba, cer un creion și hârtie. (...) Am terminat materialul. Mă uit la ceas. A trecut mai bine de o oră. Ies pe hol(ul pustiu), ca să întreb ce se întâmplă și dau peste... Marcel Tolcea.

–Facem ziarul, hai înăuntru. Intrăm în secție și ni se dă sala faxului (de obicei, folosită numai de cei de la **Drapelul roșu**). (Este vorba de sala telexului. Pe atunci, românii nu aveau fax... *n. m. L.-V. S.*).

(...) În birou intră un tip brunet, timid, sfios, recomandându-se: Ovidiu Guleș, student la Politehnică. Ar vrea să participe și el la ziar. Nimeni nu are nimic împotriva. Numai că, la un moment dat, Marcel este sunat de Dani Barbu. Trebuie să meargă la «Sediu» (al cui sediu, al Partidului, al «Revoluției»?).

–Dai totul la linotip și apoi culegi cu Păsăroiul. Eu vin imediat.

Mă apuc de treabă, lumea este entuziasmată. Nu este un ziar propriu-zis, mai degrabă o foaie volantă, în care materialul meu are o pondere de aproape ¼ (nu prea avem materiale). Mai este și Declarația Frontului Democratic. Ceva, ceva o să iasă.

Când mă duc cu pozele (avem câteva, nu cine știe ce, dar există) la zinc, dau de Marcel. Trecuseră, cred, vreo cinci ore.

–Mergem acasă, a apărut Bălan la Județ, cu Bulza, iară sunt ei, îl lăsăm naibii de ziar. I-au dat numele de **Luptătorul bănățean**, nume proletcultist, din perioada anilor cincizeci”.

A doua zi însă, în 23 decembrie 1989, are loc un nou episod, unul semnificativ în ceea ce privește setea de informare din acele zile, dar și în privința stării presei scrise de la Timișoara. Iată ce poveștește în continuare Gheorhe Secheșan:

„Pe pod, la (piața, *n. m., L.-V. S.*) Bădea Cârțan, revoluționari cu banderolă. Unul dintre ei are în mână... **Luptătorul bănățean**, și... mă lupt cu el, aproape, ca să mi-l dea să-l citesc măcar. Pe pagina a doua, materialul meu, dar nesemnlat. Îmi vine să urlu, chiar o fac. Pe pagina a treia, poza tovarășului Bălan și un comunicat dat de acesta. Îmi citesc materialul și mai urlu o dată. La sfârșitul său, tovarășul Bulza a inserat câteva paragrafe, în care îl mai pupa un pic în fund pe tovarășul Bălan, zeul său de până mai ieri”.

Un început ezitant

Primul număr al ziarului **Timișoara** avea să apară în 23 ianuarie 1990. Al doilea apărea în 24 ianuarie. Acestea aveau să fie editate în locul **Renașterii bănățene**, după ce redactorii și ceilalți lucrători ai acestei publicații fuseseră evacuați din sediu. Apoi, din 26 ianuarie, publicația avea să apară în paralel cu **Renașterea bănățeană**. Aproape un an, gazeta a fost editată de trei ori pe săptămână, adică ieșea pe piață în zilele de marți, joi și sâmbătă. La ocazii speciale, în funcție de evenimente, erau editate numere suplimentare, în alte zile. Situația aceasta cu apariții curioase în istoria presei avea drept cauză lipsa mijloacelor tehnice și materiale de lucru, căci, practic, redacția funcționa la început în aer, în spații neadecvate, improvizate cu greutate. Mai era și problema personalului, căci lipseau cei care să facă munca administrativă și de distribuție, iar experiența de ziar a redactorilor era una scăzută, în ciuda unui mare entuziasm și a convingerii că vor reuși să facă o publicație demnă de respect.

Înainte au fost însă multe convulsii. O dezbateră a avut loc în 20 ianuarie 1990. Sala de spectacole a Casei Studenților era arhiplină, cu mulți oameni rămași în picioare, ceea ce înseamnă aproape o mie de participanți. Lucrurile au fost întoarse pe toate fețele, iar concluzia a fost aceeași: Marcel Tolcea devine redactor șef la **Renașterea bănățeană**! Nu a fost să fie, deoarece cei din redacția ziarului s-au opus vehement. În aceste condiții a fost nevoie de o acțiune ceva mai hotărâtă. Luni, 22 ianuarie 1990, ne-am regrupat la Casa Universitarilor și am discutat ce este de făcut. Ion Monoran și Vasile Popovici au fost pentru o acțiune directă. Ion Monoran a mobilizat masele de revoluționari (avea Mono acest dar special!). În fruntea a sute, poate mii de oameni, am ajuns la sediul ziarului. La poartă au fost ceva discuții, căci militarii

aflați de gardă nu ne lăsau să intrăm. S-a convenit să se formeze o delegație, care să negocieze cu cei dinăuntru. Apoi l-am auzit pe Vasile Popovici strigând lista: Daniel Vighi, Ion Monoran, Viorel Marineasa, Lucian-Vasile Szabo...

Lucrurile au mers greu, mai ales că ne-am încăpățânat să scoatem o publicație de patru pagini. În prima am pus comunicate, unul din partea redacției și unul din partea Comitetului județean al Frontului Salvării Naționale, care ne sprijinea în demersul nostru. Sprijinul venea în mod direct din partea lui Claudiu Iordache, însă cei mai mulți oameni din puterea provizorie vedeau în schimbarea majoră din presa cotidiană un mod de a fi susținuți în eforturile lor. Reamintim că ***Renașterea bănățeană*** se dedase unor jocuri de culise, în urma cărora organele puterii provizorii la nivel de județ și municipiu fuseseră aproape dizolvate, conducerea fiind practic asigurată de Armată! Pagina întâi a cuprins un comunicat al FSN, prin care noua redacție primea mâna liberă de a face ziarul, precum și o Declarație de principiu, cu câteva elemente de ghidaj în activitate. Încă de la început se afirma faptul că noul colectiv redacțional își asumă independența reală față de toate structurile social-administrative și politice: Frontul Salvării Naționale, Procuratură, Poliție, Armată, partide politice.

Comunicate peste comunicate

Pagina a doua a fost dedicată unor comunicate și articole legate de alegerile locale pentru constituirea consiliilor județene și municipale ale puterii, alegeri pe care ***Renașterea bănățeană*** reușise să le de-a peste cap. Nu e, deci, de mirare că trei dintre aceste materiale informative erau semnate de general maior Gheorghe Popescu! În pagina a treia a fost reprodusă o imensă caricatură cu Ceaușescu în ipostaza de vampir. În pagina a patra aveau să apară trei articole și mica publicitate. Aici este anunțată intenția redacției ziarului Timișoara de a declanșa ampla anchetă privind morții și pe cei dispăruți. Importantă este și intervenția lui Vasile Popovici, care pune lucrurile la punct în ceea ce privește campania de denigrare la care era supus Marcel Tolcea de către cei din redacția fostului ziar comunist. Amintind de metoda manipulării opiniei publice prin calomniera unei persoane, Vasile Popovici avea să anunțe răspicat că Asociația Scriitorilor din Timișoara garantează pentru moralitatea lui Marcel Tolcea în fața concetățenilor. Deși mai multe persoane au lucrat efectiv la editare, primul număr al publicației avea să fie girat de un comitet, din care făceau parte Nicolae Bădilescu, Ion Monoran, Gheorghe I. Sînmărtinean și Lucian-Vasile Szabo.

În numărul 2 încep să fie ținute promisiunile de a se scrie despre morți. Aici apare mărturia Irinei Otești, de unde aflăm că soțul acesteia, Aurel Otești, cu care avea doi copii și era din nou însărcinată, a fost împușcat în casă, rana fiind provocată de un glonț intrat prin geam. A fost dus la Spitalul Județean cu o mașină a Armatei, iar de aici a dispărut. La o lună de la evenimente, femeia nu avea încă nicio informație controlabilă privind soarta soțului ei. Extrem de important este și articolul *În ziua de 17 decembrie '89 s-a tras (și) în Armată*. Pe baza mărturiei lui Florin Nicoară, pe atunci militar în termen la Timișoara și rănit în timpul evenimentelor, Traian Pop Traian reface filmul unor întâmplări din Piața Libertății. Aflăm de aici, pentru prima dată, că un individ în civil, îmbrăcat elegant, a ieșit pe poarta Garnizoanei militare și a deschis focul cu o armă automată împotriva celor de acolo. A fost rănit inclusiv soldatul care relatează aceste grozăvii! Ulterior, avea să se afle că în acea zonă a deschis focul ofițerul de contrainformații Jojoiu, judecat pentru că a tras asupra familiei Bărbat.

Aventura s-a încheiat, dar continuă...

În 24 ianuarie 1990 redactorii de la ***Renașterea bănățeană*** revin în sediu, așa că aventura ziarului Timișoara în acest loc ia sfârșit. A fost un moment de umpănă, însă am știut că publicația își va continua misiunea abia începută. Era seara, frig și moimă când am plecat cu Ion Monoran și Daniel Vighi să căutăm sprijin. Mono ducea sub braț, sub palton, manuscrisele

pe care le aveam. Am trecut prin mai multe locuri, inclusiv pe la sediul PNL, aflat atunci în centru, la vechiul sediu al Camarei de Comerț. Ne-am dat seama atunci că în afară de bunele lor intenții ceilalți nu prea aveau ce să ne ofere. Era o stare de demoralizare, însă Ion Monoran și Vasile Popovici s-au dovedit foarte hotărâți. Am mers atunci la Casa Universitarilor și într-una din încăperi am conceput numărul 3 al ziarului. Avea să apară în 26 ianuarie 1990. Dar ce aventură a fost această apariție!

Lucian-Vasile **Szabo**